

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ ІНВЕСТИЦІЙ

**Юрій
Василишен**
аспірант кафедри
банківських
інвестицій
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

У статті розглянуті передумови та теоретичні засади формування відносин банків зі своїми клієнтами на сучасному етапі розвитку української економіки та досліджено основні проблеми їх взаємодії.

Актуальність проблеми. Сутність та специфіку використання банками фінансових інструментів можна розкривати на основі визначення загальних теоретичних засад інвестиційної діяльності. Ведучи мову про інвестиційну діяльність банків, слід говорити про певний комплекс активних і пасивних операцій, які здійснює банк у напрямку розроблення ефективних стратегій залучення фінансових ресурсів та їх подальшого спрямування на інвестиційні потреби в будь-якому секторі економіки - реальному чи фінансовому, а також на власні потреби [1].

Банківські установи відіграють особливу роль у сфері інвестування. Адже банківська система спроможна акумулювати значні розпорошені й тимчасово вільні фінансові ресурси та здійснювати ефективно управління ними в процесі реального і фінансового інвестування. Це актуально для України, якій притаманні насамперед елементи скорочення фінансових ресурсів, необхідних для ефективних структурних перетворень на основі сучасних вимог технологічного розвитку.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Комарницька Р, Шевчук В, Пересада А, Вовчак О, Васюренко О, Н. О. Татаренко, Примостка Л. О, Нікітін А. В, Майорова Т. В, Игонина Л. Л.

Незважаючи на ґрунтовність теоретичних банківських стосунків, недостатньо дослідженими залишаються напрями та можливості їх застосування.

Детальний аналіз літературних джерел свідчить про недостатню увагу науковців до питання економічної сутності банківських інвестицій.

Мета статті - дослідження економічної сутності банківських інвестицій.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційна діяльність банку - складне і багатогранне явище, межі якого з посиленням тенденції до універсализації банків, урізноманітнення структурно-організаційних форм функціонування банківської системи, загострення конкуренції у сфері банківських послуг постійно розширюються, набуваючи нових якісних ознак [2, с.66].

У сучасних умовах змінилися підходи до визначення і трактування терміну «інвестиції». Так, деякі вчені-економісти під інвестиціями розуміють вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення і для повноти розкриття цього поняття дають фінансове та економічне визначення інвестиціям (табл.1).

Аналізував визначення «інвестиції», варто відзначити, що у дослідженнях економічного змісту інвестицій автори зосереджують основну увагу на одержанні додаткового доходу, прирості капіталу та відмові частини поточного споживання на користь очікуваного розширення споживання в майбутньому.

Для повноти аналізу економічної сутності інвестицій не можна упускати з поля зору правове визначення інвестицій, подане у Законі України «Про інвестиційну діяльність». Надзвичайно важливим є те, що законодавчо закріплено перелік об'єктів інвестування. Зокрема зазначено, що «такими цінностями можуть бути: кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери; рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності); майнові права, що впливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної доку-

Узагальнення теоретичних напрямків щодо економічної сутності банківських інвестицій

Автор	Напрямок аналізу
В. Я. Шевчук, П. С. Рогожин [3, с.6]	За фінансовим визначенням, інвестиції – це всі види активів (коштів), що їх вкладають у господарчу діяльність для отримання доходу. За економічним визначенням, інвестиції – свого роду видатки на створення, розширення, реконструкцію і технічне переоснащення основного капіталу, а також не пов'язані з цим зміни оборотного капіталу
Пересада А. А. [4, с.10]	Економічна природа інвестицій дещо інша, ніж капітальних вкладень. Це поняття значно ширше за довготермінове вкладення капіталу в економіку, оскільки інвестиції можна впроваджувати у найрізноманітніших формах: реальній, фінансовій, інтелектуальній, інноваційній. Окрім того, на відміну від капітальних вкладень, інвестиції здійснюють тільки у високоефективні проекти, результатом яких є прибуток, дохід, дивіденди
К. Макконел, С. Брю [5, с.13]	Інвестиції – це витрати на будівництво нових заводів, на верстати й устаткування з тривалим терміном служби; витрати на виробництво і нагромадження засобів виробництва, збільшення матеріальних запасів, витрати на поліпшення освіти, здоров'я працівників чи на підвищення мобільності робочої сили
Еклунд Клас [6, с.99]	Інвестиції розуміють як ті економічні ресурси, котрі скеровують на збільшення реального капіталу суспільства, тобто на розширення або модернізацію виробничого потенціалу. Це може бути пов'язано з придбанням нових машин, будівель, транспорту, а також із будівництвом доріг, мостів та інших інженерних споруд... сюди вводять і витрати на освіту й наукові дослідження. Ці витрати є сукупними інвестиціями в «людський капітал», а також збільшують виробничий потенціал економіки
Г. Бигман, С. Шмидт [7, с.17] Л. Дж. Гитман, М. Д. Джонк [8, с.27] Комарницький І. Ф. [9, с.33] У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейли [10, с.45]	Під інвестиціями розуміють спосіб розміщення капіталу з метою забезпечення його збереження та зростання суми капіталу
Закон України «Про інвестиційну діяльність» [11]	Інвестиції - всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект
Вовчак О. Д. [12, с.24]	Інвестиції – це вкладення капіталу (інвестиційних ресурсів) у будь-яку галузь економіки з метою отримання доходу чи прибутку або в будь-яку поточну діяльність, яка збільшує здатність економіки відтворюватися на розширеній основі
Н. О. Татаренко, А. М. Поручник. [13, с.5]	Інвестиції є найважливішим джерелом економічного зростання, засобом збільшення капіталу і засобом надання соціальних послуг
С. Реверчук, В. Ступницький, [14, с.20] О. Вовчак [12, с.11]	Економічна природа інвестицій розкривається тільки процесом розширеного відтворення, а саме через використання частини національного доходу для збільшення внутрішнього валового продукту

ментації, навиків і виробничого досвіду, права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; інші цінності. Інвестиції у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів здійснюються у формі капітальних вкладень» [11].

На думку О. Вовчак окремі положення у даному законі визначені неповно і деякою мірою неправильно трактують поняття «інвестиції». Автор вважає, поперше, що інтелектуальні цінності належать до майнових, тому протиставляти ці терміни нема сенсу. По-друге, метою інвестицій є не тільки створення прибутку або досягнення соціаль-

ного ефекту, а й спосіб розміщення капіталу з метою його збереження або зростання суми капіталу. По-третє, інвестований капітал треба вкладати лише в об'єкти підприємницької діяльності, оскільки вкладання капіталу в соціальні об'єкти не приводить до зростання капіталу [12].

Варто погодитись із тим, що інвестиції мають забезпечити збереження інвестованого капіталу, особливо в сучасному мінливому економічному середовищі. Однак важко погодитись із твердженням про те, що вкладення коштів у соціальні об'єкти не варто вважати інвестиціями. На нашу думку законодавчим визначенням охоплено всю багатогранність інвестицій як економічної категорії і різноманіття об'єктів дає змогу виокремити найрізноманітніші напрями інвестиційної діяльності, а також можливості творчого пошуку й удосконалення в даному напрямку.

Враховуючи розглянуті підходи, пропонуємо вважати інвестиціями всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що їх вкладають в об'єкти підприємницької діяльності з метою збереження та приросту вартості капіталу, отримання доходу, досягнення соціального ефекту, або в будь-яку діяльність, котра збільшує здатність економіки відтворюватися на розширеній основі.

Розмаїття об'єктів інвестування зумовлює широкий спектр здійснення інвестицій його суб'єктами. Саме тому вважаємо, що банківські інвестиції є похідною економічною категорією від визначення інвестицій. Розглянемо детально зміст економічної категорії - банківські інвестиції. Наші погляди співпадають із думкою колективу авторів на чолі зі В. Стельмахом, котрі трактують банківські інвестиції як вкладення коштів у рухоме і нерухоме майно, інтелектуальні цінності та цінні папери, що здійснюють універсальні та спеціалізовані банки як інституційні інвестори з метою одержання прибутку чи поширення корпоративного впливу [15, с. 70].

На відміну від терміну «інвестиції», поняття «банківські інвестиції» в сучасній економічній літературі, присвяченій дослідженню грошей, фінансів і кредиту, поки що належно науково не осмислено та не розкрито. Вітчизняні вчені почали активно здійснювати на-

укові дослідження в цьому напрямку банківської діяльності. Певний вклад у розвиток теорії «банківських інвестицій» вніс Б. Луців, який обґрунтував теоретичні підходи до висвітлення категоріального інструментарію банківського інвестування. Зокрема, він визначав, що як похідне поняття категорії «інвестиції», «банківські інвестиції» акумулюють властивості інвестицій узагалі, хоча вони одночасно характерні і специфічними формами свого прояву [16, с. 25].

Вступаючи в ринкові відносини, банківська система як інвестиційний посередник акумулює величезні маси тимчасово вільних грошових капіталів господарств і грошові вклади населення через розрахункові, поточні рахунки, депозитні вклади, депозитні й ощадні сертифікати, банківські векселі та їхній акцепт, через використання інших різноманітних грошово-кредитних і фінансових інструментів залучення коштів. Усе це засвідчує великий інвестиційний попит банківської системи на грошові ресурси. А створення великих грошових фондів служить економічною передумовою формування інвестиційного потенціалу банків і банківської системи в цілому [17, с. 23].

Взаємодіючи з процесами залучення грошових коштів і формування банківського капіталу, банківські інвестиції, на думку Б. Луціва, здійснюють, як правило, не тільки зважаючи на розрахунок отримання доходу в майбутньому у вигляді приросту вартості (відсотка) на вкладений капітал банку, а й повернення вартості цього капіталу після певного періоду. В цьому й полягає одна з особливостей функціонування банківських інвестицій як економічної категорії [16, с. 25].

Загалом у банківській практиці під банківськими інвестиціями розуміють переважно кошти банків, вкладені в цінні папери підприємств, організацій, установ різних форм власності на порівняно тривалий час [12]. Однак ці визначення є неповними і не розкривають економічної сутності банківських інвестицій.

Банківські інвестиції характеризують як довгострокове розміщення активів банку в реальний сектор економіки з метою одержання прибутку [19, с. 5]. Але недоцільно відносити до інвестицій банківської установи лише

довгострокове розміщення активів банку і, до того ж, у реальний сектор економіки. Адже, по-перше, інвестиції - це вкладення на будь-який термін із метою одержання доходу; по-друге, вкладення банків у реальний сектор економіки є невласним банківській діяльності (коли йдеться про реальне інвестування); по-третє, фінансові інвестиції можна скеровувати не лише у реальний сектор економіки, а й у фінансовий. Саме тому вважаємо, що таке трактування банківських інвестицій характеризує лише окрему складову інвестування банківськими установами.

Під поняттям «банківські інвестиції» слід розуміти і всі напрямки розміщення ресурсів банку, і операції з розміщення грошових коштів на певний строк із метою отримання доходу. В першому випадку до інвестицій відносять увесь комплекс активних операцій банку, в другому - його строкову складову.

Із урахуванням специфіки здійснення банківських інвестицій доцільно визначити, що банківські інвестиції - це вкладення інвестиційних ресурсів банками у фінансові інструменти з метою збереження вартості вкладеного капіталу і його приросту та отримання доходу. Під інвестиційними ресурсами розуміємо частину банківських ресурсів, мобілізованих на фінансовому ринку, які знаходяться у володінні та розпорядженні банку і призначені для проведення інвестиційної діяльності.

Визначення економічного змісту банківських інвестицій породжує з'ясування сутності банківської інвестиційної діяльності. Враховуючи причинно-наслідкові зв'язки, логічно стверджувати, що банківська інвестиційна діяльність є похідним поняттям від інвестиційної діяльності. Саме тому з'ясування сутності банківської інвестиційної діяльності доцільно розпочати з визначення інвестиційної діяльності.

Згідно із Законом України «Про інвестиційну діяльність» під інвестиційною діяльністю розуміють сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [11]. Інвестиційну діяльність банки провадять на підставі Законів України «Про банки та банківську діяльність», «Про інвестиційну діяльність», «Про цінні папери і фондовий ринок», «Про господарські товариства», «Про національну

депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів» та нормативно-правових актів НБУ, Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

У радянській економічній літературі під інвестиційною діяльністю банків розуміли мобілізацію і надання позичальникам довгострокового позичкового капіталу [18]. Таке трактування було обумовлене особливостями організації банківської справи на той час, специфікою суб'єктів і об'єктів інвестування, оскільки основною формою інвестиційної діяльності банків у період адміністративно-командної економіки служило довгострокове кредитування. Інвестиційної діяльності в її вузькому розумінні, що передбачало функціонування ринку цінних паперів, не могло бути в принципі.

З точки зору банку як економічного суб'єкта, інвестиційну діяльність варто розглядати як діяльність, у процесі котрої банк виступає як інвестор, вкладаючи свої ресурси на певний строк у створення чи придбання реальних активів або купівлю фінансових активів для одержання прямих і опосередкованих доходів. З точки зору банку, як фінансового посередника, інвестиційна діяльність сприяє реалізації інвестиційного попиту господарюючих суб'єктів. Таким чином, інвестиційна діяльність банків має двоїсту природу: інвестиційна діяльність, що її розглядають із точки зору економічного суб'єкта (банку), спрямована на збільшення його доходів; ефективність інвестиційної діяльності в макроекономічному аспекті полягає у досягненні приросту суспільного капіталу.

У практиці банківського інвестування традиційно виділяють дві основні його форми - це реальні та фінансові інвестиції. Однак, зважаючи на різноманітні напрями провадження банківських інвестицій варто розглянути різноманітні підходи до їх класифікації.

Професор О. Васюренко, розглядаючи зміст банківських інвестицій, виділяє їх у три групи:

- 1) інвестиції у сферу економічних проектів (промисловість, транспорт, будівництво, сільське господарство тощо);
- 2) інвестиції у цінні папери;
- 3) інвестиції у передові технології та у виробничу й нематеріальну сферу (мистецтво, навчання та ін.) [20, с. 197].

Автори підручника «Банківські операції» за редакцією професора А. Мороза, як і М. Ковбасюк, також виділили дві групи банківських інвестицій - це інвестиції у цінні папери та прямі банківські інвестиції, що їх можна класифікувати як:

* інвестиції у власну діяльність; це, насамперед, інвестиції у власні основні фонди та інші вкладення, які збільшують вартість власних активів банку;

* інвестування в інші види діяльності, ці інвестиції здійснюються:

а) за рахунок коштів банку; їх спрямовують на створення підприємств чи на участь у їхній діяльності (крім купівлі акцій), які передусім є елементами інфраструктури банківської діяльності;

б) за рахунок кредитних ресурсів; кредитування клієнтів банку на інвестиційні потреби здійснюють як за рахунок кредитних ресурсів, залучених власними силами банку, так і за рахунок обслуговування цільових кредитних ресурсів на інвестиційні потреби зовнішнього походження [21, с. 256; 22, с. 137].

У практичній діяльності багатьох зарубіжних та вітчизняних банків фінансові інвестиції є пріоритетним напрямком інвестування, оскільки банківський бізнес - це, передовсім, фінансова діяльність. Тому часто інвестиційний портфель банку асоціюється з портфелем цінних паперів. Водночас реальні інвестиції все одно займають певну частку активних операцій банку, переважно у формі капітальних інвестицій. Як застерігає Л. Примостка, надмірну концентрацію інвестиційного портфеля банків у реальних інвестиціях розцінюють як невластиву банкам діяльність [23, с. 198].

Відомо, що сьогодні на кредитному ринку зменшується норма відсотка, зростає ризикованість неповернення кредитів, а діяльність банків, особливо регіональних, часто пов'язана з певною економічною територією. І тому спад ділової активності на ній знижує кредитну дохідність банку.

У цьому зв'язку банки активніше вдаються до операцій на ринку цінних паперів, зокрема інвестиційної діяльності. Об'єктом дій банків на ринку цінних паперів є цінні папери та грошові засоби. Вчені виділяють п'ять цілей банківських інвестицій у цінні папери [21, с. 226]: - розширення дохідної бази за рахунок зростання вартості

цінних паперів, одержання прибутку у формі процентів, дивідендів, дисконту, курсової різниці; - підтримання ліквідності банку шляхом створення вторинних резервів у формі високоліквідних цінних паперів, що їх за необхідності легко можна реалізувати або використати як заставу при позичанні коштів; - забезпечення диверсифікації банківських операцій із метою мінімізації банківських ризиків і стабілізації доходів; - формування контрольного пакета цінних паперів і участь в управлінні діяльності об'єкта інвестування; - розширення клієнтської бази, забезпечення присутності банку на найдинамічніших ринках.

В структурі банківського бізнесу значне місце належить інвестиційній діяльності, що, будучи допоміжною за природою, забезпечує банкові певну гарантію дохідності та виживання на ринку. Досвід розвинених країн зумовлює потребу переймати їхні навички щодо підвищення життєвого рівня населення та збільшення можливостей держави.

ВИСНОВКИ

Дослідження проблем, що пов'язані з інвестиціями, завжди перебували в центрі уваги. Це пов'язано з тим, що капітальні вкладення зачіпають основи економіки держави, визначаючи її зростання в цілому. Терміни, пов'язані з інвестиціями, стали вживатися зовсім недавно. Систематизація і класифікація банківських інвестицій визначається різними підходами та класифікаційними ознаками, серед яких можна виділити дві основні форми - це реальні і фінансові інвестиції. Саме вони визначають напрями банківського інвестування в ринковій економіці.

Банківська інвестиційна діяльність має двоїсну структуру. Адже якщо розглядати інвестиційну діяльність економічного суб'єкта, тобто банку, то вона націлена на примноження доходів банків. А якщо розглядати макроекономічний аспект ефекту інвестиційної діяльності, то вона полягає в прирості суспільного капіталу. Об'єктом інвестування може бути будь-яке майно, основні фонди та оборотні кошти в усіх сферах діяльності, цінні папери, грошові вклади, інтелектуальні цінності. Суб'єктами інвестиційної діяльності називають інвесторів, які вирішують вкласти власні, залучені чи позичені цінності в об'єкти інвестування.

Оскільки банки в Україні джерелом прибутків переважно мали доходи від кредитування та обслуговування рахунків клієнтів, проте після зниження попиту на кредити та зменшення обсягів залучених клієнтів на відкриття рахунків виникла потреба у пошуку інших джерел доходів. Тому існує необхідність банкам активніше здійснювати інвестиційну діяльність, тим самим сприяючи розвитку економіки держави.

ЛІТЕРАТУРИ

1. *Комарницька Р.Г.* Інвестиційна діяльність комерційних банків: дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01 / Руслана Георгіївна Комарницька. - Т., 2003
2. *Комарницький І.Ф.* Інвестиційна діяльність комерційних банків / І. Ф. Комарницький, Р. Г. Комарницька. - Чернівці: Рута, 2004. - 260 с., 66
3. *Шевчук В.Я.* Основи інвестиційної діяльності / В. Я. Шевчук, П. С. Рогожин. - К.: Генеза, 1997. - 318 с, 6
4. *Пересада А.А.* Управління інвестиційним процесом / А. А. Пересада. - К. Лібра, 2002. - 472 с, 10
5. *Макконнелл К.Р.* Экономика: принципы, проблемы и политика: [Учебник] / Кемпбел Р. Макконнелл, Стенли Л. Брю; пер. с 14-го англ. изд. - М.: ИНФРА-М, 2003. - 972 с
6. *Эклунд Клас.* Эффективная экономика. Шведская модель / Клас Эклунд. - М.: Экономика, 1991. - 320 с., 99
7. *Бирман Г.* Экономический анализ инвестиционных проектов / Г. Бигман, С. Шмидт; пер. с англ. под ред. Л. П. Белых. - М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. - 631 с.;
8. *Гитман Л. Дж.* Основы инвестирования [Пер. с англ.] / Л. Дж. Гитман, М. Д. Джонк. - М.: Дело, 1997. - 1008 с.;
9. *Комарницький І.Ф.* Інвестиційна діяльність комерційних банків / І. Ф. Комарницький, Р. Г. Комарницька. - Чернівці: Рута, 2004. - 260 с.;
10. *Шарп У.* Инвестиции: [пер. с англ.] / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейли - М.: ИНФРА-М, 1999. - 1028 с
11. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18. 09. 1991 р. № 1560-12 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
12. *Вовчак О.Д.* Державне регулювання банківської інвестиційної діяльності в Україні: дис. ... доктора екон. наук: 08.02.03 / О.Д. Вовчак. - Л., 2005. - 486 с
13. *Татаренко Н.О.* Теорії інвестицій: [Навч. посіб.] / Н. О. Татаренко, А. М. Поручник. - К.: КНЕУ, 2000. - 160 с, 5
14. *Реверчук С.К.* Приватне інвестування в економіці України (на прикладі малих підприємств) [Монографія] / С. К. Реверчук, В. В. Ступницький, О. Д. Вовчак. - Львів: ВПВ ЛЦНТЕІ, 2002. - 271 с.;
15. *Енциклопедія банківської справи України* / [Під ред. В. С. Стельмаха]. - К.: Молодь, 2001. - 680 с, 70
16. *Луців Б.Л.* Банківська діяльність у сфері інвестицій [Монографія] / Б. Л. Луців. - Тернопіль: Екон. думка, Карт-Бланш, 2001. - 320
17. *Пересада А.А.* Управління банківськими інвестиціями [Монографія] / А. А. Пересада, Т. В. Майорова. - К.: КНЕУ, 2005. - 388 с
18. *Игонина Л.Л.* Инвестиции [Электронный ресурс] / Л.Л. Игонина. - Режим доступа: http://www.polbu.ru/igonina_investments/
19. *Нікітін А.В.* Інвестиційні вкладення банків та підвищення їх ефективності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / А. В. Нікітін. - К., 2003. - 20 с,
20. *Васюренко О.В.* Банківські операції : [навч. посіб.] / О.В. Васюренко. - 5-те вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2006. - 311 с
21. Банківські операції: підручник / [А. М. Мороз, М. І.Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. - [2-ге вид., випр. і доп.]. - К.: КНЕУ, 2002. - 476 с.;
22. *Ковбасюк М.Р.* Економічний аналіз діяльності комерційних банків і підприємств / М. Р. Ковбасюк - К.: Скарби, 2001. - 336,
23. *Примостка Л.О.* Фінансовий менеджмент банку: підручник / Л. О. Примостка. - [2-ге вид., доп. і перероб.]. - К.: КНЕУ, 2004. - 468 с,